

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten XXII: PREGLED PRESUDA IZ SEPTEMBRA 2013.

4. oktobar 2013.

Tokom septembra 2013. godine, Evropski sud za ljudska prava je donio presude u sljedećim slučajevima koji su se ticali slobode izražavanja:

- **Ümit Bilgiç protiv Turske** (predstavka br. 22398/05), 3. septembar 2013. (zatvaranjem u psihijatrijskoj ustanovi zbog vrijeđanja sudija prekršeno pravo na slobodu ličnosti i slobodu izražavanja);
- **Welsh i Silva Canha protiv Portugalije** (predstavka br. 16812/11), 17. septembar 2013. (osuda zbog klevete direktora satiričnog časopisa zbog navoda o korupciji političara je prekršila pravo na slobodu izražavanja);
- **Stojanović protiv Hrvatske** (predstavka br. 23160/09), 19. septembar 2013. (podnosilac predstavke je odgovoran samo za klevetničke izjave koje je iznio u intervjuu, a ne i za one koje mu je novinar pripisao);
- **Hannover protiv Njemačke** (br. 3) (predstavka br. 8772/10), 19. septembar 2013. (objavljivanje fotografije javne ličnosti sa ciljem ilustriranja članka o pitanju od opšteg interesa nije prekršilo pravo na poštovanje privatnog života);
- **Belpietro protiv Italije** (predstavka br. 43612/10), 24. septembar 2013. (osuda na uslovnu zatvorsku kaznu i naloženo plaćanje naknade štete zbog klevete prekršili su pravo na slobodu izražavanja).

Presude su se odnosile na sljedeća pitanja:

- **Ümit Bilgiç protiv Turske** (predstavka br. 22398/05), 3. septembar 2013:
zatvaranjem u psihijatrijsku ustanovu zbog vrijeđanja sudija prekršeno pravo na slobodu izražavanja i pravo na slobodu ličnosti

Slučaj se ticao osude zbog nepoštovanja suda od strane pojedinca koji je u svojim pismima optužio lokalne sudije za pristrasnost u krivičnom postupku koji se vodio protiv njega, tvrdeći da su, zajedno sa tužiocima, kovali zavjeru protiv njega. Proglašen je krivim i osuđen na prinudni boravak u psihijatrijskoj ustanovi.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je pritvor podnosioca predstavke prekršio pravo na slobodu ličnosti i slobodu izražavanja. Sud je podsjetio da je sudstvu, kao garantu pravde, potrebno

povjerenje javnosti, i da stoga može biti zaštićeno od uvrede. Pojedine sudije mogu biti predmet kritike zbog načina na koji obavljaju svoje dužnosti, ali moraju i biti zaštićeni od nepotrebno oštrih verbalnih napada. Međutim, Sud je takođe podsjetio da u okviru krivičnog postupka strankama mora biti omogućeno da se izjasne o svom slučaju, kao i da mora postojati slobodna i energična razmjena mišljenja. Sud je konstatovao da su u ovom slučaju pisma podnosioca predstavke bila veoma oštra i uvrjedljiva, i da su u njima iznijete direktne optužbe protiv sudija za pristrasnost i korupciju. Ovim je podnosilac predstavke prešao dozvoljenu granicu kritike sprovođenja pravde. Pošto pisma nijesu objavljena, i Sud konstatovao da je podnosilac predstavke zaista patio od psihijatrijskog poremećaja, Sud je smatrao da u je principu neki oblik sankcionisanja podnosioca predstavke mogao biti opravdan. Međutim, težina izrečene sankcije – pritvor u psihijatrijskoj ustanovi – bila je nesrazmjerna i predstavljala je kršenje prava podnosioca predstavke.

- **Welsh i Silva Canha protiv Portugalije** (predstavka br. 16812/11), 17. septembar 2013: osuda zbog klevete direktora satiričnog časopisa zbog navoda o korupciji političara prekršila pravo na slobodu izražavanja

Podnosioci predstavke, direktor i zamjenik direktora satiričnog časopisa, objavili su niz članaka o nezakonitim radnjama lokalnog političara u vezi sa kupovinom zemljišta. Političar je protiv njih podnio krivičnu prijavu zbog klevete, i oni su osuđeni jer nijesu mogli da dokažu istinitost svojih navoda.

Razmatrajući slučaj, Evropski sud za ljudska prava je napomenuo da načelo o ograničenju političkog govora treba dosljedno tumačiti, naročito kada se iznijeti komentari tiču istaknutog političara. Sud je takođe podsjetio da sloboda izražavanja omogućava određeni stepen pretjerivanja i preuveličavanja – naročito satiričnim časopisima. Iako su novinari dužni da obavljaju svoje dužnosti sa dobrim namjerama i nastoje da pruže tačne informacije, Sud je zaključio da je u ovom slučaju nesporno da su osnovne činjenice koje su dovele do navoda bile tačne. Pošto je krivično gonjenje povodom navodnih nezakonitih radnji političara bilo u toku, navodi novinara su očigledno bili zasnovani na činjenicama. Takođe, novinari su u nekoliko navrata pružili političaru priliku da odgovori na te navode, što on nije uradio. Sud je stoga smatrao da je osuda zbog klevete prekršila pravo na slobodu izražavanja.

- **Stojanović protiv Hrvatske** (predstavka br. 23160/09), 19. septembar 2013: podnosilac predstavke je odgovoran za klevetničke izjave koje je iznio u intervjuu, ali ne i za one koje mu je pripisao novinar

Slučaj se ticao dva članka zbog kojih je podnosilac predstavke osuđen zbog klevete i naloženo mu je da plati naknadu štete. Prvi članak je sadržao intervju sa podnosiocem predstavke, u kojem je on kritikovao ministra zdravlja, a u drugom članku je objavljen transkript telefonskog razgovora između podnosioca predstavke i drugog političara u kojem on odbija da povuče navode. Ministar je pokrenuo krivični postupak protiv izdavačke kuće i podnosioca predstavke, tvrdeći da je naslov prvog članka narušio njegov ugled, kao i izjave objavljene u drugom članku. U prvom članku je objavljeno da je podnosilac predstavke izjavio da je ministar član deset nadzornih odbora i da je za to veoma dobro plaćen. U drugom članku je objavljeno da je podnosilac predstavke rekao da mu je ministar prijetio i rekao da dok god je on ministar, ovaj neće postati profesor. Podnosilac predstavke je porekao da je dao ovu izjavu.

Evropski sud za ljudska prava je razmatrao dva članka odvojeno. Što se tiče prvog, Sud je smatrao da se podnosilac predstavke – intervjuisani – ne može smatrati odgovornim za naslov iznad intervjua. Odgovornost za to pripada uredniku časopisa, pa je stoga osuda zbog klevete u vezi sa prvim člankom prekršila pravo na slobodu izražavanja.

Što se tiče drugog članka, Sud je naveo da je podnosilac predstavke zaista pomenuo članstvo ministra u nekoliko savjetodavnih odbora i da nije imao nikakve dokaze za navode da ministar ima finansijske koristi od toga. U vezi sa tim, osuda zbog klevete nije prekršila pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja. Međutim, što se tiče druge izjave, ne postoje dokazi da je podnosilac predstavke koristio riječi „dok god sam ja ministar“, kao što je objavljeno u članku. Stoga, nije opravdano da bude osuđen zbog ove izjave.

- **Hannover protiv Njemačke** (br. 3) (predstavka br. 8772/10), 19. septembar 2013: objavljivanje fotografije javne ličnosti da bi se ilustrovao članak o pitanju od opšteg interesa nije prekršilo pravo na poštovanje privatnog života

Slučaj se ticao tužbe koju je podnijela princeza Karolina od Hanovera (*Caroline von Hannover*), povodom objavljivanja fotografije nje i njenog muža koja je nastala bez njihovog znanja. Fotografija je upotrijebljena kao ilustracija za tekst o trendu među bogatima da iznajmljuju svoje vikendice, što je bio slučaj i sa vikendicom Karoline od Hanovera, koja je takođe bila dostupna za iznajmljivanje. Karolina je tražila zabranu objavljivanja ovih fotografija, ali su nemački sudovi odbili njen zahtjev sa obrazloženjem da je ona javna ličnost i da objavljeni članak može podstaći diskusiju o pitanju od opšteg interesa. Stoga, fotografija može legitimno biti upotrijebljena kao ilustracija uz članak. Njemački sudovi su takođe naglasili da sama fotografija nije ugrozila privatnost gospođe von Hannover jer nije ni nastala na nametljiv način.

Von Hannover se žalila Evropskom sudu za ljudska prava da je objavljivanje fotografije prekršilo njeno pravo na poštovanje privatnog života. Evropski sud za ljudska prava je prvo istakao relevantne kriterijume za balansiranje prava na poštovanje privatnog života sa pravom na slobodu izražavanja: da li se objavljeni članak tiče rasprave od opšteg interesa, koliko je osoba o kojoj je riječ poznata u javnosti, predmet članka, prethodno postupanje osobe o kojoj je riječ, sadržaj, oblik i posljedice objavljenog članka, i u slučaju fotografija, okolnosti u kojima su nastale. Sud je zaključio da je fotografija bila upotrijebljena u svrhu ilustrovanja članka o pitanju od opšteg interesa (trend među poznatim ličnostima da iznajmljuju svoje vikendice). Sud je takođe konstatovao da članak nije sadržao informacije o privatnom životu podnositeljke predstavke ili njenog muža, već se fokusirao na praktične aspekte koji se odnose na iznajmljivanje vila. Sud je smatrao da se ne može reći da je članak bio samo izgovor za objavljivanje fotografije, ili da je veza između teksta i fotografije lažna. Takođe je istakao da su podnositeljka predstavke i njen suprug javne ličnosti koje ne mogu da zahtijevaju zaštitu privatnog života na isti način kao pojedinci nepoznati javnosti. Napominjući da su njemački sudovi uzeli u obzir sve važne kriterijume, Sud je zaključio da nije došlo do kršenja prava na poštovanje privatnog života.

- **Belpietro protiv Italije** (predstavka br. 43612/10), 24. septembar 2013: osuda na uslovnu zatvorsku kaznu i naloženo plaćanje naknade štete zbog klevete prekršili su pravo na slobodu izražavanja; iako je članak napisao poslanik, to nije oslobodilo izdavača dužnosti da provjeri istinitost tvrdnji

Podnosilac predstavke, izdavač novinskog lista, je osuđen zbog klevete jer je u članku, koji je objavio italijanski senator, ukazao na „rat“ između sudija i tužilaca, sa jedne strane, i policije sa druge strane, u odnosu na borbu protiv mafije. U članku su sudije i tužioci optuženi da koriste političke strategije. Dva tužioca su tvrdila da je članak narušio njihov ugled i podnijeli su tužbu zbog klevete. Pokrenut je krivični postupak, a podnosilac predstavke je na kraju osuđen na uslovnu kaznu zatvora od četiri meseca i naloženo mu je da plati naknadu štete.

Evropski sud za ljudska prava je prvo podsjetio na svoje opšte principe: mediji moraju biti u mogućnosti da pružaju informacije i ideje o svim pitanjima od opšteg interesa, uključujući ona koja se odnose na pravosuđe. Međutim, iako su granice prihvatljive kritike šire prema javnim službenicima nego prema privatnim licima, Sud je smatrao da javni službenici moraju da uživaju poverenje javnosti bez nepotrebnog uznemiravanja. Sud je napomenuo da se to posebno odnosi na javne službenike koji rade u pravosuđu.

Sud je smatrao da se članak ticao pitanja od vrlo visokog javnog interesa, ali je takođe istakao da su navodi u tekstu bili veoma ozbiljni, a nijesu bili potkrijepljeni objektivnim dokazima. Iako je članak napisao član italijanskog Senata, to ne oslobađa podnosioca predstavke – izdavača novinskog lista – od dužnosti da provjeri istinitost tvrdnji. Sud je takođe razmotrio činjenicu da je uz tekst objavljena i ilustracija koja potvrđuje navode iz članka. Stoga, Sud nije smatrao da je osuda zbog klevete prekršila pravo na slobodu izražavanja. Međutim, Sud je smatrao da je kazna zatvora, iako uslovna, zajedno sa obavezom da plati značajan iznos za naknadu štete, nesrazmjerna i da ima ozbiljan obeshrabrujući efekat na slobodu izražavanja. Stoga, Sud je utvrdio da slučaj predstavlja kršenje prava na slobodu izražavanja.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative, u saradnji sa HRA

British Embassy
Podgorica

Bilteni se objavljuju u okviru projekta "Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori" koji finansira Britanska ambasada u Podgorici.
